

Life & Pension

Kostijn van Gerven,
directeur Pensioenfonds TNO

Beste lezer,

Zoals u van ons gewend bent kijken we in de eerste pensioenkrant van het jaar altijd terug op het voorgaande jaar. Maar wat moet ik daar nu van maken? De oorlog in Oekraïne schiet dan als eerste in mijn hoofd. De daarmee samenhangende prijsstijgingen voor energie. Voedsel wordt duurder. Hoge inflatie. Verliezen op de beurs. Stijgende rente. Onzekerheid. Maar juist die stijgende rente zorgt er ook voor dat de dekkingsgraad van het Pensioenfonds (u weet wel: de verhouding tussen de beleggingen van het fonds en alle pensioenbetalingen) fors is gestegen. Dat heeft alles te maken met de wijze waarop we in het huidige pensioenstelsel moeten rekenen. We moeten namelijk alle

toekomstige pensioenbetalingen contant maken met de rente. Dus als de rente hoger wordt maak je alle toekomstige pensioenbetalingen contant met een hogere rente en heb je nu dus minder in kas nodig. Het gevolg is een stijgende dekkingsgraad.

Op zich is dat erg prettig, omdat we door de hoge dekkingsgraad een indexatie over 2022 van 9,93% konden toekennen. U heeft daar in een apart nieuwsbericht (op de site) over kunnen lezen. Maar het voelt gek: de economie hapert en we kunnen een fors bedrag indexeren. Terwijl in de jaren hiervoor de economie uitstekend draaide en we nauwelijks (niet) konden indexeren.

Misschien zit hier ook wel de kern waarom we in Nederland naar een nieuw pensioenstelsel gaan. Het nieuwe stelsel kent andere rekenmethodes waardoor er een directer verband ontstaat tussen de stand van de economie en de mogelijkheid om pensioenen te verhogen. In 2023 zal er in ieder geval meer duidelijk worden hoe uw pensioenfonds het nieuwe stelsel gaat invullen. We zijn daar in overleg met alle betrokken partijen druk mee bezig.

Voor mij gaat 2023 in ieder geval een enorme verandering brengen: ik ga met pensioen! Dit is de laatste keer dat ik

dit voorwoord mag schrijven. Op 1 april heb ik mijn functie als directeur van het fonds neergelegd. Inmiddels heeft het bestuur Suzanne van Kooten benoemd als mijn opvolger.

Ik ben bijna 10 jaar directeur geweest. 10 jaar waarin er enorm veel gebeurd is. Dat laat zich moeilijk in een paar zinnen samenvatten, maar de rode draad is toch dat het leiding geven aan een pensioenfonds verder is geprofessionaliseerd en de eisen die aan fondsen worden gesteld steeds hoger zijn geworden. En dat is maar goed ook. Het gaat immers over het inkomen van later; wij zorgen dat het voor ruim 17.500 gezinnen goed geregeld is. Ik mag mij gelukkig prijzen dat ik in de 10 jaar dat ik directeur ben geweest een team van specialisten naast me mocht hebben. Ik wil hierbij op de eerste plaats mijn medewerkers danken voor de geweldige wijze waarop ze al die jaren hun werkzaamheden hebben uitgevoerd. Maar daarnaast wil ik u allemaal bedanken. Voor alle contacten die we in de loop van de 10 jaar hebben gehad. Voor uw vertrouwen in het fonds. Voor het feit dat ik 10 jaar directeur mocht zijn.

Ik ga met veel plezier naar de volgende fase in mijn leven en kijk terug op een mooie tijd bij het fonds.

Kostijn van Gerven
directeur

INSPIRATIE

Wat betekent pensioen voor Lisa en Ben?

Het is de tweede week van januari en we zitten op de 10e verdieping bij TNO met een prachtig uitzicht over Den Haag. Met Lisa Hulshof en Ben Smits hebben we een boeiend gesprek gehad over iets wat misschien ver weg lijkt: pensioen.

Voor Lisa was pensioen een 'ver-van-haar-bed-show' tot de energieprijzen gingen stijgen. "Ineens word je je bewust van onzekerheid en ben ik gaan kijken hoe het allemaal werkt", vertelt Lisa.

"Toen ik begon met werken," vertelt Ben, "zag ik op mijn salarisstrook bedragen voor het pensioen. Ik ben

me gaan afvragen wat er met dat geld gebeurt en of ik ook niet zelf mijn pensioen mag beheren en bepalen wat ik ermee doe."

Wat beiden gemeen hebben is dat ze sowieso graag eerder met pensioen willen. "Ik zie het ook in mijn vriendenkring en bij andere trainees," vertelt Ben. "Velen zijn bezig met

Dit is een impressie van het gesprek. Lees het hele verhaal van Lisa en Ben in de online editie van de Life & Pension.

beleggen. Of om te sparen voor een huis, of om eerder met pensioen te gaan of om financieel onafhankelijk te zijn."

En stel dan komt die eerste pensioendag...

Lisa houdt een slag om de arm over wat ze gaat doen: "Niemand weet hoe de wereld er dan uitziet. Hoe gaat het met het klimaat en de geopolitiek? Misschien kan heel veel niet meer." Maar achter de geraniums zitten, dat doet ze zeker niet.

Indexatie: 9,93%

Gezien de hoge inflatie, is een indexatie van de pensioenen zeer welkom. Zo is de indexatie per 1 januari 2023 maar liefst 9,93%. Dat is best wat, maar het is geen volledige indexatie. De prijsstijging was afgelopen jaar 16,93% (CPI afgeleid oktober – oktober). In maart is de indexatie met terugwerkende kracht verrekend.

Groene stappen

Meer weten? Bekijk de online Life & Pension en lees de e-nieuwsmailings van het Pensioenfonds.

Vorig jaar hebben we u gevraagd wat u belangrijk vindt als het gaat om duurzaamheid bij het Pensioenfonds. Met de resultaten van dat onderzoek zijn we aan de slag gegaan.

Hans Groenewegen, senior vermogensbeheerder van Pensioenfonds TNO, vertelt in de online editie van de Life & Pension over de

groene stappen die Pensioenfonds TNO recent heeft gezet en waaraan momenteel wordt gewerkt. De 'SFDR' is een term die daaraan verbonden is, want vanuit Europa gelden specifieke verplichtingen voor de financiële sector. Hier leest u een impressie.

Wat is een recent bereikt resultaat?

"Een resultaat dat Pensioenfonds TNO recent heeft bereikt is dat er heel gericht belegd wordt in obligaties – ook wel 'bonds' – die gericht zijn op het oplossen van maatschappelijke vraagstukken, waaronder die op klimaat. Dit sluit ook goed aan op de wensen vanuit het onderzoek."

Waar wordt op dit moment aan gewerkt?

"We zijn bezig met de selectie van een aandelenfonds voor ontwikkelde markten dat belegt overeenkomstig de Europese Paris-Aligned Benchmark. Deze benchmark is geïntroduceerd als hulpmiddel voor de transitie naar een koolstofarme economie en sluit aan op het Klimaatakkoord van Parijs."

"De meeste aandacht gaat misschien wel uit naar de SFDR: Sustainable Finance Disclosure Regulation, een Europese verordening die in 2021 van kracht is geworden. Het doel is dat we transparant zijn over hoe duurzaam we zijn. Bovendien stimuleert het extra stappen in maatschappelijk verantwoord beleggen. Een goede zaak natuurlijk, maar het is ook best een uitdaging met verplichte rapportages. Verder zijn in het kader van de SFDR duurzaamheidspagina's toegevoegd aan onze website."

Overleden pensioengerechtigden

Rectificatie: in de juli-editie van de Life & Pension stond bij mevrouw R.I. Oonk-Meyer (overleden op 17 juni 2022) de woonplaats Delden, maar dat moet zijn Amsterdam.

Naam	Woonplaats	Leeftijd	Naam	Woonplaats	Leeftijd
Juni 2022			Mw. L.K. Njo-Oey	Oegstgeest	90
Mw. M.C. Stam-Schreuder	Capelle aan den IJssel	87	Mw. L. van Koppen-Koreneef	Delft	91
R. van Rossum	Broek op Langedijk	67	Augustus 2022		
Mw. J.V. Maal-Falter	Zoetermeer	96	Mw. G.D. Verstappen-van Eijck	Culemborg	82
H.A.A. van de Mosselaer	Eindhoven	81	P. Smith	Roden	95
J. van der Noordaa	Boornzwaag	98	Mw. K. Steunebrink-Pronk	Den Haag	97
Mw. S.R. Singelenberg-Bowles	Den Haag	95	Mw. W.H.M. van Maarseveen-Pot	Bunnik	86
A.L.B. van Ginneken	Dordrecht	73	J. Abrahams	Apeldoorn	84
Mw. L.H.T.C. van Pol	Zelhem	90	H. Kolb	Rijswijk	67
Mw. J.W.H.M. van de Kamp	Emmen	85	J.J. Blokzijl	Nieuwegein	81
R. van Dijk	Oosterhesselen	79	Mw. C. Mot-Smit	Roden	92
J.C.J. van Vliet	Woudenberg	93	Mw. P.P. Linschoten-Simons	Nieuwegein	87
C. Zurcher	Den Haag	88	G.A. de Ruiter	Gorinchem	90
N. Suesan	Den Haag	76	Mw. B. Offringa-Sikma	De Meern	96
L.C.M. van Eendenburg	Den Haag	75	Mw. M.L. Suesan-Cupido	Den Haag	74
R. van der Vijgh	Zwolle	93	Mw. G.C.L. Blankwaardt-Natan	Arnhem	100
J.C. van Egmond	Rhoon	96	Mw. C.W.J. Bade-Kaffa	Rotterdam	75
Mw. I.I. de Lange-van Zeijst	Zoetermeer	77	Mw. C.A. Warner-Smit	Haarlem	97
R.A.P. Vanwersch	Delfgauw	76			

Naam	Woonplaats	Leeftijd	Naam	Woonplaats	Leeftijd
Mw. A.L. van Wely-Kampers	Haarlem	83	P. Houdé	Zoetermeer	73
Mw. J.M. Zwart-Gaasbeek	Culemborg	93	T. Wagener	Delft	85
Mw. R. van der Kooi-Bruinsma	Borculo	89			
September 2022			December 2022		
Mw. H.H. Mols	Apeldoorn	92	G.M.A. van der Hoeven	Zeist	88
N.P. Elshoud	Assen	75	F.C. van Geer	Woudsend	70
J. Kiewiet	Almelo	78	R.M.G. Wijnhoven	Geldrop	89
Mw. W. Tetelepta-Teekens	Reeuwijk	92	P.W. Renaud	Zeist	82
E. Buvens	Delft	97	Mw. M.E.C. Goldman-Stuivinga	Amsterdam	73
S. Soeleman	Alphen aan den Rijn	95	J.W.H. Zijp	's-Hertogenbosch	95
Mw. N. de Kok-Ruisch	Berg en Dal	93	Mw. H. Lukken-Kingma	Franeker	83
L.W.H. van Valen	Schipluiden	76	J.C.E. van den Brandhof	Oegstgeest	79
Mw. J. Kiewiet-den Dulk	Groningen	90	Mw. W.J. van Tilborgh-Dekkers	Waalwijk	77
Mw. M.S. Reijmers-Martens	Leusden	90	Mw. G.A. Snitker-van Sinderen	Rotterdam	84
P. Bergsma	Wateringen	73	Mw. T.S. 't Lam-Balk	Almere	82
Mw. P.S. van Kuijeren-de Roo	Delft	88	Mw. N.V. van Moppes-Mulié	Den Haag	100
W.J.F. Brandsma	Maassluis	83	Mw. M.J. van der Steenhoven-Gillis	Zoetermeer	101
J.A. Boden	Wassenaar	88	Mw. E.J. Feldbrugge	Amsterdam	87
Mw. L.L.M. Hoogvelt-Flohr	Delft	94	B.R. de Vries	Waalwijk	84
Mw. A.M.H. Wichers-Meijer	Heesum	78	Mw. F.W. Sprengers-Spiljard	Velserbroek	80
Mw. F.M. Hagens	Utrecht	89	H.G. Oostrum	Pijnacker	78
P.A.A. Keukens	Rhenen	74	J.G. Glimmerveen	Pijnacker	94
A. de Bie	Beekbergen	78	C. Boelhouwer	Vinkeveen	99
A.T. van 't Klooster	Zeist	89	Mw. G. van Egdom-van Beek	Delft	93
A. van den Beukel	Bleiswijk	81	Mw. M.C. de Wolff-Keers	Dordrecht	89
H.H.J. Nagtegaal	Delfgauw	79	R.J. Dommershuijzen	Bennekom	86
S. den Dulk	Den Haag	91	Mw. M. Vaandrager-de Roon	Gouda	95
F. Jongerhuis	Amstelveen	89	Mw. P.C.E. Solomons-Noppen	Rockanje	89
			Mw. A.H. Stock	Oosterbeek	90
Oktober 2022			Januari 2023		
Mw. H.H.B. de Lange-Visser	Eindhoven	99	Mw. W.P.A. Moraal-Melis	Leersum	94
R.L.M. Verhoeven	Den Haag	83	C.P. Uittenbogaard	Ede	75
A.P.G. van der Dussen	Rosmalen	85	J. van Harsselaar	Bennekom	66
Mw. J.M.C. Kiers-Visser	Ochten	81	Mw. C. Schmal-Vogelaar	Warmond	84
J.A. Miedema	Denekamp	71	Mw. H. Wijnands	Haarlem	92
Mw. M.J. van Yperen-van den Berg	Delft	93	H.W.M. Driesen	Zoetermeer	83
Mw. M.A. de Gruijter-ter MeulenNieuwerbrug aan den Rijn		94	Mw. S.P. Slootheer	Zwolle	82
A.H.M. Verhaar	Zoetermeer	86	Mw. W.H.M. Sinke	Beekbergen	75
C.W. Verhoef	Wageningen	84	Mw. K. Nikkels-Dijkhuizen	Overveen	88
J.B. Zabel	Den Haag	100	Mw. M.M. Spijker	Veldhoven	71
Mw. J.A. van der Vlist-Sloos	Leiden	86	H.H.A. Gieskens	Pijnacker	90
T. van der Stap	Den Haag	85	L. Twilt	Pijnacker	80
Mw. I.E.T. Koop-Kranendonk	Soest	87	C. Maat	Wateringen	86
Mw. C.D. de Vries-Brommer	Alphen aan den Rijn	73	Mw. W.L. Oosterbaan-van Lit	Culemborg	83
Mw. J. van Breda	Zoetermeer	89	Mw. N.M. de Kleijn-van der Kwast	Leidschendam	85
Mw. A.M. Bodewes-Klaver	Hengelo	102	Mw. T. Verhoef	Zeist	66
November 2022			Februari 2023		
Mw. E.M. van de Klomp-Dröge	Utrecht	89	Mw. A.M. van Galen-Seesink	Delft	91
Mw. A.M. Kleijn-Krom	Leiden	86	R.E. Klein	Delft	88
C.M.M. Klonen	Nootdorp	78	Mw. A. Post	Den Haag	100
W.A.C.M. van Leeuwen	Bergschenhoek	70	J.G. Tuinder	Middelburg	85
H. Kapel	Beekbergen	89	J.C. Verwijs	Pijnacker	97
Mw. R. Kamps-Wien	Vreeland	84	Mw. H.M.L. Bentvelzen-van der List	Apeldoorn	84
J.N. Beekman	Assen	81	J.D.M. Wisse	Leiderdorp	85
J.A.H. Beekes	Doesburg	85	Mw. M.M.E.H. Steen-van der Lans	Voorschoten	96
Mw. J.M. Holtrop-Lokhorst	Wageningen	78	Mw. T.G.A. Ewalts-Hellemons	Velden	89
Mw. H.G.S. Nooy van der Kolff	Oegstgeest	94	H.W. van der Ven	Houten	94
Mw. P.B. van der Vis-Gravendeel	Wassenaar	91	Mw. R. Wereldsma-Faber	Wageningen	92
Mw. G.M. Assink-Leoné	Almelo	77	A.H. Heemskerk	Nieuwerkerk aan den IJssel	77
A.M. Jager	Apeldoorn	72	W.J.J.M. Claessens	Roermond	68
Mw. M.W.L. Oomes-Krijnen	Breda	86	J. Perdok	Veenendaal	72
Mw. H.A.R. Baeten-van Meel	Vlijmen	87	J.I. Mozes	Roden	79
Mw. A.M. van Gorsel	Eindhoven	82	Mw. A.P. van der Hoff-van Rijn	Zeist	92
Mw. S. Koopmans-Tuiten	Heerenveen	75	Mw. M. Taal-Marbus	Wassenaar	86
Mw. K. Verkaik-van Silfhout	Apeldoorn	94	H. Flamman	Zeist	88
A. van der Spek	Leidschendam	95	Mw. G.H. Wijnmaalen-Gast	Gouda	80
H.E. Sébo	Apeldoorn	86	Mw. H.H. Lommen-Donkervoet	Nieuwegein	76
Mw. J. de Mos-Knoester	Den Haag	92	E. van der Heijden	Veenendaal	72
J. Hulshoff	Voorburg	73			

Hoorrecht van eTNOs

De Wet toekomst pensioenen en pensioengerechtigden

Als de wet ingaat en er dus een nieuw pensioenstelsel komt, hoe gaat deze transitie in zijn werk? Volgens de wet zijn de sociale partners, bij TNO zijn dat de Raad van Bestuur en de Ondernemingsraad, verantwoordelijk voor het ontwikkelen van het transitieplan. Pensioengerechtigden zijn hierbij niet betrokken, maar wel belanghebbend! Daarom heeft de wetgever aan verenigingen van pensioengerechtigden, bij TNO is dat eTNOs, hoorrecht toegekend. Dit houdt in dat de werkgever de pensioengerechtigden in de gelegenheid moet stellen om een

oordeel te geven over het transitieplan op een zodanig tijdstip dat het oordeel van invloed kan zijn op de inhoud van het plan en de daarin gemaakte keuzes.

eTNOs bereidt zich voor

De Werkgroep Pensioenen (WP) van eTNOs heeft van het eTNOs-bestuur de opdracht gekregen het hoorrecht namens de leden uit te oefenen. In de werkgroep zitten Aad Bogers, Pieter Jan Brandenburg, Raymond Creusen, Peter de Haan, Jan Jore, Jaap Koole¹, Ton van Strien (waarnemend voorzitter), Tony van Vliet en Koen Wapenaar¹. Deze Werkgroep

Pensioenen is de thuisbasis voor de drie pensioengerechtigde leden van het Verantwoordingsorgaan en onderhoudt jaarlijks contacten met de twee pensioengerechtigde leden van het bestuur van Pensioenfonds TNO: Nadia Harize en Rien Paulus, en met de directeur van het bestuursbureau: Kostijn van Gerven. De werkgroep zal in de komende edities van eTNOs Berichten verslag doen van de ontwikkelingen rond de Wet toekomst pensioenen.

¹ Tevens lid van het VO (Verantwoordingsorgaan) van Pensioenfonds TNO

Wat moet u doen als... 3 praktische tips

Bedrag ineens: kan ik daar al gebruik van maken?

Nee, dat is nog niet mogelijk. De verwachte ingangsdatum van de nieuwe wet waarmee u maximaal 10% van uw opgebouwde pensioen in één keer op kunt nemen, is uitgesteld naar 1 januari 2024.

Ik zie bij NN IP 'Goldman Sachs': klopt dat wel?

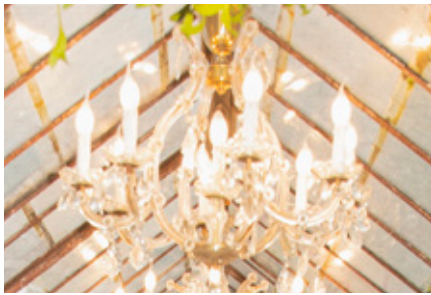
Sinds april 2022 is NN IP overgenomen. Voor uw Extra Pensioen of Netto Pensioen verandert er niet veel. Wel zal de naam, het logo en de url stapsgewijs over gaan naar Goldman Sachs Asset Management.

Ik wil graag op vakantie, maar financieel kan dat niet.

Bij het Sociaal Personeelsfonds van TNO (SPF) kunt u een renteloze lening krijgen, een bijdrage ontvangen voor uw vakantie en u kunt gratis gebruikmaken van een budgetcoach. Mail naar spf@tno.nl.

Wilt u meer tips? Kijk op www.pensioenfondstno.nl bij 'Wanneer in actie komen?'
En heeft u een tip voor ons? We horen het graag!

Rouwen hoeft u niet alleen te doen

Het overlijden van een dierbare is een ingrijpende gebeurtenis. Speciaal daarvoor werken we sinds kort samen met Rouwsteun. Zij bieden een luisterend oor en helpen met tips en praktische zaken. U kunt hier gratis gebruik van maken. Bel 085 - 40 14 250 of kijk op www.rouwsteun.nl/pensioenfondstno.

Onderweg naar uw nieuwe pensioen

Achter de schermen zijn we net als bij andere pensioenfondsen hard bezig met de voorbereidingen op het nieuwe pensioenstelsel. Wat is de stand van zaken? U leest het op onze site.

2023 en uw pensioen

Elk jaar zijn er wat aanpassingen in de parameters in de pensioenregeling. Dat heeft te maken met fiscale aspecten, maar ook met de uitkomst van de arbeidsvoorwaardenonderhandeling van TNO. Benieuwd naar de pensioenregeling in 2023? Ga naar www.pensioenfondstno.nl.

Cijfers

Via de site bij 'Nieuws' houden we u op de hoogte van de actuele situatie.
Beleidsdekkingsgraad: 130,6% (februari 2023)
Beleggingsrendement: 0,85% (eerste 2 maanden van 2023)
Gemiddeld rendement extra kapitaal voor eigen risico bij NNIP voor Extra Pensioen, Netto Pensioen en TOP februari 2023: -3,05%

Financieel zetje: het SPF is er voor jou ook in moeilijke tijden. Er is zelfs een plan met voorzctramen. Lees het in de online editie.

Heeft u Extra Pensioen of TOP?

Er zijn een paar dingen belangrijk om te checken. Wilt u vrijwillig extra pensioen sparen? Benut uw fiscale ruimte. Wilt u eerder stoppen met werken? Kies de juiste TOP-LifeCycle Mix. Wilt u weten hoe uw kapitaal is ontwikkeld in 2022? Check de impact. Ga naar de online Life & Pension voor meer info.

Lees meer in de online Life & Pension

www.lifeandpension.pensioenfondstno.nl

Colofon

Life & Pension is een uitgave van Pensioenfonds TNO voor deelnemers en pensioengerechtigden.
Tekst: Pensioenfonds TNO i.s.m. Ernestien Honning
Vormgeving: Mariëtte Jongen
Fotografie: Chantal Vluggen, iStock

Redactie

Heeft u vragen of suggesties met betrekking tot Life & Pension, stuur dan een e-mail naar info@pftno.nl, bel naar 070 - 4138 602 of stuur een brief naar Pensioenfonds TNO, Redactie Life & Pension, Postbus 7018, 2280 KA Rijswijk.

Druk: Quantes

Oplage: 1.900 exemplaren

Rechten

Niets van deze uitgave mag worden overgenomen of vermenigvuldigd zonder toestemming van Pensioenfonds TNO. Aan de inhoud van deze Life & Pension kunnen geen rechten worden ontleend.

Stichting Pensioenfonds TNO
Laan van Zuid Hoorn 165
2289 DD Rijswijk
Postbus 7018
2280 KA Rijswijk

Telefoon: 070 - 4138 602
Telefax: 070 - 4138 620
E-mail: info@pftno.nl
Website: www.pensioenfondstno.nl
Pensioenuitvoering AZL N.V.